

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АГРОЛАНДШАФТНОГО ВПОРЯДКУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Миргород М.М., кандидат економічних наук

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Розроблено науково-методичні підходи до агроландшафтного впорядкування території Харківської області, які включають комплекс заходів, зокрема, здійснення природно-сільськогосподарського районування території, еколого-ландшафтну диференціацію (зонування) території сільськогосподарських підприємств на основі екологічно збалансованого використання кожної земельної ділянки під відповідний вид угідь, консервацію деградованих та малопродуктивних земель, консолідацію земельних ділянок (паїв), формування системи полів, угідь і сівозмінних масивів та ін.

Ключові слова: *агроландшафт, природно-сільськогосподарське районування, еколого-економічне обґрунтування сівозміни, деградація земель, консервація земель, консолідація земель.*

Постановка проблеми

У результаті земельної реформи в нашій державі практично сформовано новий земельний лад: ліквідовано державну монополію на землю, здійснено перехід до різних форм власності на землю, проведено безплатний перерозподіл землі на користь громадян, введено платне землекористування і створено об'єктивні передумови для обігу земельних ділянок та ін. Однак, незважаючи на ряд позитивних досягнень, земельна реформа не привела до рішучого й ефективного оновлення сільськогосподарського виробництва, пожвавлення інвестиційних процесів у галузях виробництва, не створила умов для раціонального та ефективного використання земель, підвищення добробуту населення.

Досвід зарубіжних країн із ринковою економікою схиляє до думки, що земельна політика в Україні повинна будуватися не стільки на зміні форм власності на землю і перерозподілі останньої, скільки на створенні умов для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та збільшення надходження коштів до державного й місцевих бюджетів. У цьому відношенні надзвичайно актуальним є впорядкування територіальної та функціональної організації землекористування, передусім агроландшафтів.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій

В Україні теоретичними основами впорядкування земель на агроландшафтній основі займалося багато науков-

ців: Д.І. Бабміндра, С.Ю. Булігін, Д.С. Добряк, О.П. Канах [3], В.М. Кривов [5], В.О. Леонець [6], О.Т. Лозовий [7], А.Г. Мартин [8], В.В. Медведєв [9, 15], С.О. Осипчук [10, 12], Г.А. Сингаєвський, А.М. Третьяк, Г.І. Швебс [4] та ін.

Нині внаслідок незавершеності земельної реформи гостро постало питання формування екологічно стійких землеволодінь та землекористувань і на їхній основі створення високопродуктивних агроландшафтів. Це передбачає розроблення нових методичних підходів до агроландшафтного впорядкування територій.

Мета статті – розвинути теоретичні та науково-методичні положення щодо еколого-економічного обґрунтування заходів, спрямованих на підвищення ефективності організації земельних угідь на агроландшафтній основі.

Виклад основного матеріалу

Станом на 1 січня 2013 року площа земель Харківської області становила 3141,8 тис. га, із них сільськогосподарські землі – 2478,6 тис. га (79,0 %), у тому числі сільськогосподарські вгіддя – 2418,3 тис. га (76,9 %), з них рілля – 1927,0 тис. га (61,3 %), перелоги – 14,1 (0,4), багаторічні насадження – 49,3 (1,6), сіножаті – 120,0 (3,8), пасовища – 307,9 тис. га (9,8 %). На одного жителя Харківщини припадає 1,09 га земель, у тому числі – 0,84 га сільськогосподарських угідь, із них – 0,68 га ріллі.

Основними землекористувачами є сільськогосподарські підприємства, в користуванні яких знаходиться 1748,2 тис. га, або 55,6 % загальної площі. З розподілу земель у розрізі землекористувачів і власників землі видно, що найбільша питома вага (51,8 %) земель

недержавних сільськогосподарських підприємств: сільськогосподарських товариств різного типу – 30,6 % (960,5 тис. га), сільськогосподарських кооперативів – 4,7 % (146,6 тис. га), інших недержавних сільськогосподарських підприємств – 16,5 % (518,6 тис. га), підсобних сільських господарств недержавних підприємств, установ і організацій – 0,2 % (7,8 тис. га), за державними сільськогосподарськими підприємствами обліковується 151,8 тис. га земель, або 4,8 %. Безпосередньо у власності та користуванні громадян знаходиться 636,0 тис. га, що становить 20,2 % загальної площі земель області.

У структурі ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь домінують чорноземи, які займають 1775,2 тис. га, опідзолені ґрунти – 253,7 тис. га, лучні – 143,0, гідроморфні ґрунти – 47,6 тис. га [1].

Під лісами та іншими лісовкритими площами зайнято 416,1 тис. га (13,2 %), забудованими землями – 121,8 (3,9), відкритими заболоченими землями – 30,7 (1,0), відкритими землями без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри та ін.) – 33,7 (1,1), під водою – 61,0 тис. га (1,9 %). З усіх земель на землі природоохоронного призначення припадає 100,8 тис. га, оздоровчого – 0,5, рекреаційного – 7,1, історико-культурного призначення – 0,2 тис. га.

Науково-методичною основою сучасного використання земель Харківської області може бути концепція організації сільськогосподарських земель на агроландшафтній основі. Її зміст полягає у вивченні та врахуванні потенційних можливостей природних ландшафтів, їх найраціональнішому використанні. При цьому одним з

основоположних принципів агроландшафтного підходу в землевпорядкуванні є організація диференційованого використання земель, тобто екологічно збалансованого використання кожної земельної ділянки під відповідний вид угідь, систему сівозмін і культур з урахуванням ландшафтоутворювальних та ресурсовідновних факторів. Найдоцільніше це здійснити при розробленні проєктів землеустрою щодо впорядкування угідь й еколого-економічного обґрунтування сівозміни.

Рациональне та екологобезпечне сільськогосподарське землекористування на нових засадах повинне передбачати всебічне і доскональне вивчення екологічних особливостей кожного сільськогосподарського підприємства. У зв'язку з цим необхідно брати до уваги все різноманіття ґрунтово-кліматичних умов, що потребує обов'язкової диференціації будь-яких підходів до використання, поліпшення й охорони земель. Останньої досягають на основі природно-сільськогосподарського районування та зонування земель, тобто встановлення належності території сільськогосподарського підприємства до певної природно-сільськогосподарської зони, провінції, округу та району [13]. Природно-сільськогосподарське районування відповідно до статті 179 Земельного кодексу України розглядається як основа для оцінки земель і розроблення землевпорядної документації щодо їх використання та охорони [2].

Нами було уточнене внутрішньобласне природно-сільськогосподарське районування території Харківської області. Потреба в цьому зумовлена, передусім, змінами, що відбулися за час земельної реформи. Зокрема, при здійсненні в минулому природно-сільськогосподарського районування

враховувалися лише землі сільськогосподарського використання. Крім того, ці зміни пов'язані з роздержавленням і приватизацією земель колишніх сільськогосподарських підприємств та утворенням замість них здебільшого кількох агроформувань. У результаті змінилися межі колишніх господарств, за якими свого часу встановлювалися межі природно-сільськогосподарських районів. Тому межі природно-сільськогосподарських таксонів були проведені за існуючими межами сільських (селищних) або міських рад.

Згідно з уточненою Схемою природно-сільськогосподарського районування північна частина області знаходиться у Лісостеповій зоні, південна – у Степовій. Природно-сільськогосподарські провінції представлені Лісостеповою Лівобережною і Степовою Лівобережною. Лісостепова Лівобережна природно-сільськогосподарська провінція включає Харківсько-Оскольський округ, у межах якого виділено три природно-сільськогосподарських райони: Валківський, Харківський і Великобурлуцький. Степова Лівобережна природно-сільськогосподарська провінція охоплює Донецько-Дніпровський та Оскольсько-Айдарський округи, причому в межах Донецько-Дніпровського округу виділено два природно-сільськогосподарських райони: Зачепилівсько-Близнюківський і Балаклійський, а в межах Оскольсько-Айдарського округу – Куп'янський.

Виходячи з належності території сільськогосподарського підприємства до тієї чи іншої природно-сільськогосподарської провінції, обґрунтовано встановлюється оптимальне співвідношення земельних угідь на агроландшафтній основі. Наукові основи обґрунтованого визначення оп-

тимального співвідношення земельних угідь розроблені у відділі екології землекористування колишнього Інституту землеустрою (Канаш О.П., Осипчук С.О., Мартин А.Г.).

Використання земельних ресурсів у багатьох випадках визначається характером ґрунтового покриву, родючістю ґрунтів, придатністю їх для вирощування тих чи інших сільськогосподарських культур, а також наявністю відповідних обмежувальних ознак, таких як еродованість, солонцюватість, засоленість, перезволоження, легкий гранулометричний склад тощо. При встановленні найраціональнішого способу використання земель необхідно враховувати ці ознаки з тим, щоб поряд із максимальним економічним ефектом сприяти збереженню ґрунтів і підвищенню їхньої родючості.

Тенденція до зменшення площі родючих земель, що використовуються безпосередньо у сільськогосподарському виробництві, викликає необхідність розроблення та впровадження в сільськогосподарське землекористування системи економічних і правових заходів, які б унеможливили вилучення ріллі з високою природною родючістю ґрунтів, так званих особливо цінних ґрунтів [8]. У цьому аспекті дуже важливо визначити площі особливо цінних ґрунтів, розробити рекомендації щодо їх використання й охорони та запобігати вилученню для несільськогосподарських потреб [14]. Використання особливо цінних ґрунтів є, за рідким винятком, землеробським. Вони підлягають особливій охороні, збереженню та відтворенню їхньої родючості.

За нашими розрахунками загальна площа сільськогосподарських угідь з особливо цінними ґрунтами в Харківській області становить 986,1 тис. га, із

них 966,5 тис. га припадає на ріллю. Територія їх поширення охоплює як природно-сільськогосподарську зону Лісостепу (455,7 тис. га), так і Степу (530,4 тис. га).

З другого боку, організація земельних угідь на агроландшафтній основі включає консервацію деградованих та мадопродуктивних земель. У складі сільськогосподарських угідь, у тому числі ріллі, знаходяться значні площі деградованих і природно малородючих низькопродуктивних ґрунтів, які не компенсують вирощеною продукцією витрат на використання, й, крім того, їх експлуатація призводить до негативних екологічних наслідків. Тобто до деградованих і малородючих ґрунтів належать легкі або дуже важкі за гранулометричним складом, змиті, скелетні, дефльовані, малогумусні, засолені тощо. Деградовані та малопродуктивні ґрунти, господарське використання яких є екологічно небезпечним і економічно неефективним, а також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на них є небезпечне для їхнього здоров'я, підлягають консервації.

Суть консервації полягає у створенні умов для відновлення втраченої родючості деградованих ґрунтів та захисту їх від негативних процесів. Практично безальтернативна ідея вилучення деградованих ґрунтів зі сфери активного землеробства і відведення їх на консервацію можлива лише шляхом створення на них суцільного багаторічного рослинного покриву, що приводить до задерновування ґрунту й поступової його регенерації в умовах біологічного кругообігу. Насамперед консервації підлягають орні вгіддя,

грунти яких знаходяться в кризовому та катастрофічному стані.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо механізму виведення з господарського обігу земель, які підлягають консервації нами розраховано площі деградованих

і малопродуктивних угідь. Напрями консервації деградованих та малопродуктивних ґрунтів орних земель Харківської області для природно-сільськогосподарських районів наведено у таблиці 1.

1. Напрями консервації деградованих і малопродуктивних ґрунтів орних земель Харківської області в розрізі природно-сільськогосподарських районів*

Природно-сільськогосподарські райони	Площа орних земель, га	Площа деградованих орних земель, га	Напрями консервації, га/%					
			реабілітація	трансформація				
				всього	у тому числі:			
			сіножаті		пасовища	ліс	регенерація	
Валківський	395 500	13 157	11 650	1507	18	997	492	–
			88,5	11,5	0,1	7,6	3,7	–
Харківський	276 600	13 197	11 880	1317	160	576	581	–
			90,0	10,0	1,2	4,4	4,4	–
Великобурлуцький	270 700	15 910	14 593	1317	251	516	525	25
			91,7	8,3	1,6	3,2	3,3	0,2
Усього по Лісостеповій зоні	942 800	42 264	38 123	4141	429	2089	1598	25
			90,2	9,8	1,0	4,9	3,8	0,1
Зачепилівсько-Близнюківський	529 200	19 947	13 830	6117	1937	1040	2609	531
			69,3	30,7	9,7	5,2	13,1	2,7
Балаклейський	287 600	17 447	13 325	4122	898	1253	1500	471
			76,4	23,6	5,1	7,2	8,6	2,7
Купянський	198 500	10 701	8564	2137	504	275	1235	123
			80,0	20,0	4,7	2,6	11,5	1,1
Усього по Степовій зоні	1 015 300	48 095	35 719	12 376	3339	2568	5344	1125
			74,3	25,7	6,9	5,3	11,1	2,3
Усього по області	1 958 100	90 359	73 842	16 517	3768	4657	6942	1150
			81,7	18,3	4,2	5,2	7,7	1,3

* Розроблено автором за результатами власних досліджень.

Напрями консервації деградованих земель Харківської області за видами і малопродуктивних ґрунтів орних деградації наведено в таблиці 2.

2. Напрями консервації деградованих і малопродуктивних ґрунтів орних земель Харківської області за видами деградації*

Види деградацій	Площа,			Напрями консервації, га/%					
	га	до площі консервації, %	до площі області, %	реабілітація	трансформація				
					всього	у тому числі:			
					сіножаті	пасовища	ліс	регенерація	
Легкий гранулометричний склад	16 151	17,87	0,82	9009	7142	232	39	6871	–
				55,78	44,22	1,44	0,24	42,54	–
Важкий гранулометричний склад	9415	10,42	0,48	9415	–	–	–	–	–
				100,00	–	–	–	–	–
Скелетність	–	–	–	–	–	–	–	–	–
				–	–	–	–	–	–
Змитість	51 190	56,65	2,61	46 877	4313	–	4241	71	1
				91,57	8,43	–	8,28	0,14	0,00
Дефльованість	1140	1,26	0,06	1140	–	–	–	–	–
				100,00	–	–	–	–	–
Засоленість	1694	1,87	0,09	1673	21	14	–	–	7
				98,76	1,24	0,83	–	–	0,41
Солонцюватість	7443	8,24	0,38	5728	1715	1159	377	–	179
				76,96	23,04	15,57	5,07	–	2,40
Перезволоженість і заболоченість	3298	3,65	0,17	–	3298	2335	–	–	963
				–	100,00	70,80	–	–	29,20
Болотні мінеральні органогенні неглибокі осушені ґрунти	28	0,03	0,00	–	28	28	–	–	–
				–	100,00	100,00	–	–	–
Разом орних земель, що підлягають консервації	90 359	x	X	73 842	16 517	3768	4657	6942	1150
	X	100,00	x	81,72	18,28	4,17	5,15	7,68	1,27
До площі орних земель області	1 958 100	X	4,61	3,77	0,84	0,19	0,24	0,35	0,06

* Розроблено автором за результатами власних досліджень.

Таким чином, із сільськогосподарського виробництва будуть вилучені деградовані й малопродуктивні вгіддя, і його зосередять на землях з особливо цінними ґрунтами та на землях середньої якості. Поступове насичення агроландшафту природними екосистемами збільшуватиме біорізноманіття, підвищить стійкість ландшафтів, зменшить деградаційні процеси й поліпшить екологічну ситуацію.

У подальшому проводитимуть зонування земель із виділенням агроландшафтних зон з об'єднанням їх в однорідні земельні масиви різного підкласу придатності для вирощування сільськогосподарських культур. Одним із наслідків земельної реформи стало подрібнення (парцеляція) сільськогосподарських угідь на індивідуальні ділянки різних конфігурацій. Станом на 1 січня 2013 року загальна площа розпайованих сільськогосподарських угідь Харківської області становила 1707,6 тис. га, 254 458 громадян отримали сертифікати, середній розмір земельної частки (паю) сягав 6,7 га. Зрозуміло, що за наявності таких дрібних землекористувань значною мірою ускладнюється організація високорентабельного товарного сільськогосподарського виробництва. На нинішній час виникла усвідомлена необхідність об'єднання – консолідації сільськогосподарських земель.

На нашу думку, консолідація сільськогосподарських земель – це комплекс технічних та юридичних дій, здійснюваних із метою оптимізації розмірів і розміщення земельних ділянок, створення сприятливих умов для господарської діяльності фермерських господарств, виробничих сільськогосподарських підприємств та кооперативів, які обробляють землі, що знаходяться у приватній власності, організа-

ції системи заходів щодо боротьби з деградацією ґрунтів і для підвищення їхньої родючості. Вважаємо, що консолідація земель – єдиний шанс зміцнити реальне становище селян та поліпшити стан земельних ресурсів.

Важливим завданням сучасного етапу земельної реформи є об'єднання дрібних землекористувань. Із метою наукового обґрунтування реалізації цього положення українськими вченими, зокрема С.О. Осипчуком і О.В. Кустовською запропоновано і розкрито зміст поняття «однорідний земельний масив», методичні засади й шляхи його формування та використання [11]. Під ним розуміються сукупність суміжних землекористувань у межах елементарного водозбірного басейну, ґрунтовий покрив сільськогосподарських угідь яких характеризується однаковою (або близькою) підкласом агроекологічної придатності ґрунтів для вирощування сільськогосподарських культур. Зосереджується увага на формуванні однорідного земельного масиву саме в межах одного елементарного водозбірного басейну, що за правильної організації території дасть змогу розв'язати питання водної ерозії ґрунтів.

Однорідні земельні масиви формують згідно з придатністю ґрунтів для вирощування основних сільськогосподарських культур за п'ятьма підкласами придатності. Перший підклас – найпридатніші ґрунти, допускається вирощування всіх культур без будь-яких обмежень; другий підклас – середньої придатності ґрунти з одним обмеженням, яке можна усувати агротехнічним прийомом без додаткових витрат; третій підклас – обмежено придатні ґрунти з кількома негативними ознаками, усунення яких потребує додаткових витрат, але без докорінної

меліорації; четвертий підклас – низької придатності ґрунти, поліпшення яких можливе докорінною меліорацією, і п'ятий підклас – непридатні ґрунти.

Визначення підкласів придатності ґрунтів земельних ділянок полягає у співставленні характеристик ґрунтів кожної агровиробничої групи з характеристиками класифікаційної таблиці. Після цього земельні ділянки одного підкласу придатності ґрунтів об'єднують і, таким чином, формують п'ять однорідних земельних масивів відповідного підкласу придатності. Всього виділено п'ять підкласів однорідних земельних масивів за придатністю ґрунтів для вирощування сільськогосподарських культур – найпридатніші, середньої придатності, обмежено придатні, низької придатності, непридатні. З однорідних земельних масивів відповідного підкласу придатності створюють поля, вгіддя та сівозмінні масиви.

Проект формування однорідних земельних масивів має задовольняти вимоги ефективного використання сільськогосподарської техніки, що особливо важливо при ліквідації дрібноконтурності й роздробленості угідь. Тому при їхньому обґрунтуванні розраховують витрати на холості переїзди, повороти і заїзди сільськогосподарської техніки, продуктивність машинно-тракторних агрегатів, строки виконання механізованих робіт та ін.

На основі вищевикладених методичних підходів нами було розроблено експериментальні проекти землеустрою щодо еколого-економічного обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь на агроландшафтній основі на території двох сільськогосподарських підприємств Харківської області – ТОВ «Олександрівське» Зачепилівського району і ТОВ «Токарівське» Дергачів-

ського району. Екологічна й економічна ефективність впровадження експериментальних проектів землеустрою свідчить про значну перевагу організації території на агроландшафтній основі, яка полягає в поліпшенні екологічної ситуації, зниженні інтенсивності ерозійних процесів, збереженні родючості ґрунтів, підвищенні продуктивності земельних угідь та ін.

У ТОВ «Токарівське» і ТОВ «Олександрівське» виробництво зерна збільшилося в 1,3–1,4 раза, вартість валової продукції рослинництва й тваринництва зросла в 1,5 раза, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва підвищився на 15–20 %. Приріст чистого доходу від використання сіножатей, пасовищ і лісів становить відповідно 0,25 і 2,3 млн грн, річний еколого-економічний ефект – 7 та 7,3 млн грн, сукупний дисконтний еколого-економічний ефект – 24,8 і 24,7 млн грн.

Висновки

Впровадження й освоєння проектів землеустрою щодо еколого-економічного обґрунтування сівозміни і впорядкування угідь на агроландшафтній основі дасть змогу цілеспрямовано змінити просторово-функціональні властивості агроландшафтів, визначити склад та напрям антропогенних заходів і як результат – добитися раціонального використання земель та їхньої охорони.

Список літератури

1. Ґрунти Харківської області. – Х. : Прапор, 1970. – 72 с.
2. Земельний кодекс України: прийнятий 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відом. Верхов. Ради України (ВВР). – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.

3. Канаш О.П. Консервація деградованих і малородючих земель як система заходів з ренатуралізації довкілля / О.П. Канаш, І.Я. Кофман // *Агрохімія і ґрунтознавство.* – 1998. – Спеціальний випуск. – Ч. 2. – С. 10–12.

4. Каштанов А.Н. Основы ландшафтно-экологического земледелия / А.Н. Каштанов, Ф.Н. Лисецкий, Г.И. Швецс. – М. : Колос, 1994. – 128 с.

5. Кривов В.М. Оптимізація структури агроландшафтів – основа використання земельних ресурсів / В.М. Кривов // *Землевпоряд.* вісн. – 1998. – № 3. – С. 36–38.

6. Леонець В.О. Контурно-меліоративне землеробство в умовах реструктуризації сільськогосподарських підприємств / В.О. Леонець // *Землевпоряд.* вісн. – 1998. – № 4. – С. 13–15.

7. Лозовий О.Т. Методичні основи внутрігосподарської організації території новостворених агроформвань / О.Т. Лозовий // *Вісн. ХНАУ.* – 2007. – № 2. – С. 56–59.

8. Мартин А.Г. Особливо цінні землі: сучасні проблеми визначення та охорони / А.Г. Мартин, Т.О. Євсюков // *Землеустрій і кадастр.* – 2009. – № 2. – С. 39–43.

9. Медведев В.В. Конструирование культурного агроландшафта / В.В. Медведев, С.Ю. Булыгин // *Земледелие.* – 1989. – № 2. – С. 45–48.

10. Осипчук С.О. Деградація сільськогосподарських угідь України / С.О. Осипчук // *Вісн. ХДАУ.* – 1999. – № 5. – С. 51–56.

11. Осипчук С.О. Консолідація сільськогосподарського землекористування – як передумова сталого розвитку аграрного сектора економіки // *Економіко-правові та екологічні аспекти земельних відносин. Ч. II: матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. «Земельні відносини і просторовий розвиток в Україні» (м. Київ, 13–14 квіт. 2006 р.) / С.О. Осипчук, О.В. Кустовська.* – К. : РВПС України НАН України, 2006. – С. 76–78.

12. Осипчук С.О. Підсумки освоєння контурно-меліоративного землеробства / С.О. Осипчук // *Вісн. Дніпропетровського державного аграрного університету.* – 2000. – № 1–2. – С. 72–74.

13. Осипчук С.О. Природно-сільськогосподарське районування України / С.О. Осипчук. – К. : Урожай, 2008. – 192 с.

14. Перелік особливо цінних груп ґрунтів : наказ Держкомзему України від 06.10.2003 року № 245 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 жовтня 2003 року за № 9769/8300).

15. Сучасний стан земель України і заходи для його поліпшення [В.В. Медведев, С.Ю. Булігін, Т.М. Лактіонова та ін.] // *Вісн. аграр. науки.* – 1996. – № 12. – С. 5–13.

Разработаны научно-методические подходы к агроландшафтному упорядочиванию территории Харьковской области, которые включают комплекс мероприятий, в частности, осуществление природно-сельскохозяйственного районирования территории, эколого-ландшафтную дифференциацию (зонирование) территории сельскохозяйственных предприятий на основе экологически сбалансированного использования каждого земельного участка под соответствующий вид угодий, консервацию деградированных и малопродуктивных земель, консолидацию земельных участков (паев), формирование системы полей, угодий и севооборотных массивов и др.

Ключевые слова: агроландшафт, природно-сельскохозяйственное районирование, эколого-экономическое обоснование севооборота, деградация земель, консервация земель, консолидация земель.

The scientific and methodological approaches to ahrolandshaftnoho ordering the Kharkiv region, which includes a range of measures, including: implementation of natural silskohospodarskohho zoning, environmental and landscape differentiation (Zoning) area farms from environmentally sustainable use of land area for each respective type of land, conservation degraded and unproductive lands, consolidation of land parcels (shares), the formation of fields, crop rotation and land masses more.

Keywords: agrolandscape, natural and agricultural zoning, environmental and economic assessment of crop rotation, land degradation, land conservation, land consolidation.